

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Commissie Economische Zaken

Aan de Europees Commissaris voor Volksgezondheid, de heer
Tonio Borg

Plaats en datum: Den Haag, 22 april 2014
Betreft: Brief in het kader van de politieke dialoog inzake de EU-voorstellen betreffende klonen en nieuwe voedingsmiddelen (COM(2013) 892/3/4).
Ons kenmerk: 2014Z00486/2014D13817

Geachte heer Borg,

De vaste commissie voor Economische Zaken van de Tweede Kamer heeft de EU-voorstellen inzake klonen en nieuwe voedingsmiddelen (COM (2013) 892, 893, 894) ontvangen. Een aantal fracties heeft hierover onderstaande opmerkingen en vragen in het kader van een politieke dialoog met de Europese Commissie. De vragen en opmerkingen zijn per voorstel gerangschikt. De vaste commissie voor Economische Zaken ziet met belangstelling uw reactie tegemoet en stelt het op prijs uw antwoord zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk binnen drie maanden na dagtekening van deze brief te ontvangen.

Algemeen

De leden van de **VVD-fractie** hebben de keuzevrijheid van individuen hoog in het vaandel staan. Dat is dan ook de reden dat deze leden zich kunnen vinden in de oorspronkelijke Europese idee: 'eenheid in verscheidenheid'. Deze leden hebben moeite met het nu voorgestelde algehele verbod op klonen. Een dergelijk verbod past niet bij de Nederlandse traditie van pioniersgeest en nieuwsgierigheid naar nieuwe technieken.

De leden van de **CDA-fractie** hanteren het "nee, tenzij"-principe ten aanzien van genetische modificatie bij dieren. Deze leden kunnen zich vinden in een voorlopig 5-jarig verbod op het klonen van landbouwhuisdieren, in de handel brengen van kloondieren en kloonembryo's en op levensmiddelen van klonen van landbouwhuisdieren, zoals voorgesteld door de Europese Commissie in COM (2013) 892 en 893. Wat betreft subsidiariteit zien deze leden geen bezwaren ten opzichte van de voorstellen.

De leden van de **SGP-fractie** willen graag op hoofdlijnen hun steun uitspreken voor de voorstellen van de Europese Commissie met betrekking tot het klonen van landbouwhuisdieren (COM(2013) 892) en het in de handel brengen van levensmiddelen afkomstig van gekloonde landbouwhuisdieren (COM(2013) 893). Zij steunen de opgenomen verboden, omdat het klonen van landbouwhuisdieren vaak negatief uitpakt voor het dierenwelzijn en vanwege ethische bezwaren tegen het klonen van landbouwhuisdieren. Ook vinden zij dat de Europese Commissie terecht een beroep doet op de artikelen 13, 43 en 352 van het Europees Verdrag. De handel in landbouwhuisdieren en producten van

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

T. 070-3182211
E. cie.ez@tweedekamer.nl

landbouwhuisdieren vindt voor een belangrijk deel over de landsgrenzen plaats. Het is daarom goed dat een verbod op het klonen van landbouwhuisdieren en een verbod op het in de handel brengen van levensmiddelen afkomstig van gekloonde landbouwhuisdieren in Europees verband geregeld wordt. De leden van de SGP-fractie vragen waarom is gekozen voor een tijdelijk verbod in plaats van een verbod zonder horizonbepaling.

De leden van de **fractie van de Partij voor de Dieren** waarderen het voorgenomen verbod op het klonen van dieren en het verbod op het in handel brengen van kloondieren en kloonembryo's. Deze leden erkennen dat het dierenwelzijn bij het klonen ernstig wordt aangetast. Bij het klonen van dieren komt het veelvuldig voor dat dieren mismaakt of ziek worden geboren en dat een merendeel van de gekloonde dieren binnen een paar weken sterft. Ook de draagmoederdieren van klonen hebben het zwaar; ze krijgen vaker miskramen en baren abnormaal grote foetussen. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren merken echter op dat in Europa geen dieren worden gekloond om voedsel te produceren. Kloonvlees en kloonmelk komen niet rechtstreeks van kloondieren, maar van hun nakomelingen. Deze leden merken op dat het verbod van de Europese Commissie, in deze vorm, meer een schijnverbod is wat een 'tijdelijke opschorting' behelst van het voedselgericht klonen van dieren in Europa.

Voorstel voor een richtlijn betreffende het klonen van runderen, varkens, schapen, geiten en paardachtigen die voor landbouwdoeleinden worden gehouden en gereproduceerd COM(2013) 892

De leden van de **VVD-fractie** hebben met reserve kennisgenomen van het voorstel een verbod in te stellen van tenminste vijf jaar voor het klonen van dieren en het in de handel brengen van kloondieren en kloonembryo's.

Deze leden hebben van de Nederlandse regering vernomen dat wetenschappelijk en medisch onderzoek en innovatie toegestaan blijft onder de richtlijn en ook dat onderzoek en innovatie naar kloontechnieken voor commerciële en productietoepassingen mogelijk blijft. Deze leden ontvangen graag de bevestiging van de Europese Commissie dat dit inderdaad het geval is, aangezien deze leden van mening zijn dat nieuwe technieken nooit bij voorbaat tegengehouden moeten worden.

De leden van de VVD-fractie lezen dat de grondslag van het voorstel van de Europese Commissie beperkter is dan de huidige Nederlandse regelgeving. Deze leden vernemen graag van de Europese Commissie haar reactie op de inzet van de Nederlandse regering om de grondslag te verbreden naar alle landbouwdieren en dieren voor sport en vermaak. Kan de Europese Commissie aangeven welke wijzigingsvoorstellen andere lidstaten hebben ingediend op deze richtlijn en op basis van welke criteria dan wel afwegingskader de Europese Commissie al deze wijzigingen gaat beoordelen?

De leden van de **CDA-fractie** vinden het voorlopig verbod te eng gedefinieerd. Deze leden zien geen rol voor het toepassen van kloon-technologie ten behoeve van sport, vermaak en voedselproductie. In de voorstellen van de Europese Commissie is enkel een verbod opgenomen betreffende vijf soorten landbouwhuisdieren, te weten runderen, varkens, geiten, schapen, en paardachtigen.

De leden van de CDA-fractie vragen de Europese Commissie waarom zij geen algemener verbod voorstelt op het klonen van dieren ten behoeve van een aantal doelen, waarbij de doelen gedefinieerd worden. Deze doelen zouden bijvoorbeeld kunnen zijn; sport, vermaak en voedselproductie.

Daarnaast vragen deze leden waarom de Europese Commissie niet alle bekende landbouwdiersoorten heeft opgenomen in de voorstellen, maar zich beperkt heeft tot bovengenoemde vijf soorten.

De leden van de CDA-fractie zijn voorstander van een ruimer verbod op basis van ethische gronden. Omwille van respect voor het dier staan deze leden voor een ruim "nee, tenzij" verbod.

De leden van de **ChristenUnie-fractie** vragen wat exact beoogd wordt met het voorstel om het klonen van landbouwdieren te verbieden. Waarom heeft de Europese Commissie gekozen voor een richtlijn en niet voor een verordening? Kan de Europese Commissie aangeven wat precies de reikwijdte is van het verbod? Vallen nakomelingen van gekloonde dieren er wel of niet onder? Hoe beoordeelt de Europese Commissie het beoogde verbod in het licht van onderhandelingen met derde landen over handelsliberalisatie? Is de Europese Commissie van plan om het verbod op het klonen van landbouwdieren in te brengen in de onderhandelingen over handelsakkoorden?

De leden van de **fractie van de Partij voor de Dieren** hebben opgemerkt dat het verbod niet de nakomelingen van de gekloonde dieren treft, terwijl die juist het 'economische doel' zijn van het klonen. Aangezien kloondieren zelf van kostbare waarde zijn, zullen kloondieren zelf niet de bestemming hebben om op de voedselmarkt te komen, terwijl de nakomelingen van de kloondieren wel deze bestemming hebben. Deze leden zijn van mening dat het verbod op het klonen van dieren uitgebreid moet worden naar een verbod op de nakomelingen van gekloonde dieren en het in handel brengen daarvan en diens producten. Door een verbod op de nakomelingen van gekloonde dieren en de handel daarin en dier producten worden de risico's voor dierenwelzijn en diergezondheid voor kloondieren immers in stand gehouden. Is de Europese Commissie bereid om het verbod uit te breiden en van toepassing te laten zijn op de nakomelingen van gekloonde dieren? Zo nee, waarom niet?

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

T. 070-3182211
E. cie.ez@tweedekamer.nl

De leden van de **fractie van de Partij voor de Dieren** zouden tevens willen zien dat het verbod zich niet alleen beperkt tot dieren bestemd voor landbouwdoeleinden maar dat het verbod zich uitbreidt naar alle dieren; zo ook dieren voor het vermaak, sport of huisdieren. Zo is onlangs in de media verschenen dat een overleden huisdier was gekloond. Deze leden zijn huiverig dat het klonen van dit huisdier een aanleiding kan zijn voor het creëren van een markt onder huisdiereigenaren. Zij merken op dat dit een ongewenste ontwikkeling is die het welzijn en de gezondheid van deze dieren in het gedrang kan brengen. Is de Europese Commissie bereid om het kloonverbod en de handel op deze dieren te laten gelden voor alle dieren en hun nakomelingen? Zo ja, op welke termijn? Zo nee, waarom niet? De leden van de **fractie van de Partij voor de Dieren** maken zich zorgen over de import van gekloonde dieren of dierlijke producten van kloondieren uit derde landen, waar varkens bijvoorbeeld op industriële schaal gekloond worden. In Schenzhen, een stad in het zuiden van China staat een varkenskloonfabriek met ruim negentig zeugen per stal; allemaal draagsters van acht tot twaalf gekloonde embryo's. Kloonfabrieken compleet met laboratoria en operatiekamers. Deze leden vragen waarom de Europese Commissie zelf het klonen van dieren wil verbieden vanwege het dierenwelzijn, maar het resultaat van deze Frankensteinpraktijken wel toestaat. De Europese Commissie geeft immers wel zijn goedkeuring dat het sperma van een gekloonde beer uit een derde land als China, in Europa verkocht mag worden. Is de Europese Commissie bereid om ook reproductief materiaal (zaad/embryo's/eicellen) van gekloonde dieren te verbieden? Zo nee, waarom niet? Is de Europese Commissie bereid om binnen de onderhandelingen over handelsverdragen deze onethische ontwikkelingen mee te nemen als breekpunt? De leden van de **fractie van de Partij voor de Dieren** voorzien problemen in de handhaving en controle op deze import van producten van gekloonde dieren. Deze leden willen de Europese Commissie graag wijzen op de onmogelijkheden van de controle en handhaving van lidstaten op de import van gekloonde dieren en diens producten. Erkent de Europese Commissie dat het opheffen van handelsverdragen met derde landen, die het klonen wel toestaan, de enige wijze is om te voorkomen dat kloondieren of producten van kloondieren of diens nakomelingen op de Europese markt komen? Op welke wijze is de Europese Commissie voornemens om dit te realiseren?

Een voorstel voor een richtlijn voor het in de handel brengen van levensmiddelen afkomstig van gekloonde landbouwdieren COM(2013) 893

De leden van de **VVD-fractie** zijn geen voorstander van het voorstel van de Europese Commissie een verbod in te stellen voor het in de handel brengen in de EU van levensmiddelen die afkomstig zijn van kloondieren. Deze leden hebben begrepen dat er onvoldoende grondslag zou zijn voor een dergelijk verbod. Onderzoek heeft aangetoond dat gekloonde levensmiddelen net zo veilig zijn voor mens en milieu als levensmiddelen van reguliere dieren. Dit verbod is dan ook grotendeels gestoeld op ethische redenen en in mindere mate dierenwelzijnsredenen. De Europese Commissie stelt dat uit een door haar uitgevoerde raadpleging blijkt dat de Europese consument en het bedrijfsleven het gebruik van klonen van dieren als foktechniek voor landbouwdoeleinden afwijzen. Deze leden willen graag een nadere toelichting op deze raadpleging. Hoe heeft de Commissie deze raadpleging uitgevoerd? Hoeveel consumenten en bedrijven hebben hieraan deelgenomen en in welke lidstaten waren zij gevestigd? Wat waren de vragen van deze ledenraadpleging en welke antwoorden konden zij geven op deze vragen? Wat waren de exacte uitkomsten van deze raadpleging en hoe heeft de Europese Commissie deze uitkomsten geduid? Hoe ver wil de Europese Commissie gaan met het beperken van de keuzevrijheid van de consument en het bedrijfsleven?

De leden van de **ChristenUnie-fractie** vragen waarom de Europese Commissie heeft gekozen voor een richtlijn en niet voor een verordening. Kan de Europese Commissie toelichten in hoeverre een verbod voldoende uitvoerbaar en handhaafbaar is, zeker wanneer in derde landen niet altijd kan worden getraceerd of dieren gekloond zijn of levensmiddelen afkomstig zijn van gekloonde dieren?

De leden van de **fractie van de Partij voor de Dieren** merken op dat er in de voorstellen geen regels opgenomen zijn betreffende etikettering. Consumenten, het Nederlandse parlement (aangenomen motie van het lid Ouwehand (Kamerstuknummer 21501-32 nr. 430) en het Europees Parlement willen een verbod op het invoeren van (producten) van nakomelingen van kloondieren. Deze leden betreuren het dat de Europese Commissie daar op geen enkele wijze aan tegemoet is gekomen. In de huidige situatie zijn bedrijven niet verplicht om op het etiket te vermelden dat het vlees of de melk afkomstig is van nakomelingen van gekloonde dieren. De praktijk wijst uit dat, bij wel en niet genetische gemanipuleerde producten, gescheiden stromen heel goed mogelijk zijn. Deze leden vinden het 'onhaalbaarheidsargument' dat de Europese Commissie aangeeft, daarom ook niet legitiem. Zij vinden dat de consument pas de keuze heeft om te selecteren tussen producten, als de consument de benodigde informatie heeft over de herkomst en de achtergrond van het product. Is de Europese Commissie bereid om de herkomstetikettering zo aan te passen dat duidelijk is of het product afstamt van kloondieren? Is de Europese Commissie bereid om in de handelsverdragen een verplichte herkomstetikettering op te nemen, waaruit blijkt of geïmporteerde producten afkomen van gekloonde dieren of hun nakomelingen? Zo nee, waarom niet?

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

T. 070-3182211
E. cie.ez@tweedekamer.nl

Verordening betreffende nieuwe voedingsmiddelen COM (2013) 894

De leden van de **ChristenUnie-fractie** vragen de Europese Commissie aan te geven welke gevolgen de verordening heeft voor nieuwe technieken, zoals cisgenese, als deze vrijgesteld zou worden van Genetische Gemodificeerde Organismen (GGO)-wet- en regelgeving? Welke eisen worden er gesteld aan deze technieken?

De leden van **de fractie van de Partij voor de Dieren** erkennen de noodzaak tot een verordening inzake nieuwe voedingsmiddelen met het doel de menselijke gezondheid te beschermen door de voedselveiligheid van nieuwe voedingsmiddelen te waarborgen. Deze vragen hoe ver de Europese Commissie bereid is de definitie zo op te stellen dat de menselijke gezondheid gegarandeerd kan worden? Betekent dit dat de aanwezigheid van nano-ingrediënten zichtbaar zal moeten zijn op het etiket? Zo nee, waarom niet?

Hoogachtend,

de voorzitter van de vaste commissie voor Economische Zaken,

M.I. Hamer